

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om tryggnad av landets utrikeshandel och ekonomiska tillväxt

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att stadgandena i lagen om tryggnad av landets utrikeshandel och ekonomiska tillväxt skall ändras så att övervakningen av exporten för tryggnad av förutsättningarna för landets utrikeshandel också blir möjlig i annat fall än vid allvarliga störningar i den ekonomiska verksamheten eller för verkställande av begränsningar som förutsätts i internationella handelsavtal. Till lagen skall, enligt vad som föreslås, fogas stadganden med stöd av vilka exporten av

varor och tjänster kan begränsas för att trygga tillgången på varor och tjänster från utlandet samt då en vara eller tjänst har importerats till Finland med begränsningar eller förbud i fråga om reexport. I praktiken innebär detta att begränsningar som de s.k. COCOM-länderna har ställt skall beaktas på ett ändamålsenligt sätt.

Avsikten är att lagen skall träda i kraft så snart som möjligt sedan den har antagits och stadfästs.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläget och de föreslagna ändringarna

Under normala förhållanden krävs i Finland import- och exporttillstånd i regel i tre fall, vilka baserar sig på kärnenergilagen (990/87), lagen om export och transitering av försvarsmateriel (242/90) och lagen om tryggnad av landets utrikeshandel och ekonomiska tillväxt (157/74). Med tanke på den egentliga exportövervakningen har den viktigaste varit den sistnämnda, främst på kommersiella grunder stiftade lagen och den med stöd av denna givna förordningen om kvantitativa begränsningar som tillämpas i landets utrikeshandel (1301/89). Med stöd av dessa författningar bedrevs bl.a. den import- och exportövervakning som förut-sattes i clearinghandeln med Sovjetunionen till utgången av 1990.

En effektiv exportövervakning förutsätts bl.a. av COCOM-länderna till vilka hör medlemsländerna i Atlantpakten NATO samt Ja-

pan och Australien (COCOM är en förkortning av orden Coordinating Committee on Multilateral Export Controls; koordinationskommittén för övervakning av multilateral export). Avsikten med COCOM är att förhindra att högteknologi som lämpar sig för militärt bruk hamnar i sådana länder som ur COCOM-ländernas synvinkel är icke-önskvärda. COCOM-länderna för produktlistor, där de produkter har förtecknats som omfattas av exportövervakningen. De länder som inte hör till COCOM har delats upp i kategorier beroende på i hur stor utsträckning exportbegränsningarna tillämpas på exporten till dessas områden.

I likhet med andra neutrala länder deltar Finland inte i COCOM:s arbete. För att trygga verksamhetsbetingelserna för sin egen industri har de neutrala länderna dock ansett det vara ändamålsenligt att i sin egen lagstiftning beakta de begränsningar som COCOM ställt.

Flera av landets företag är i sin affärsverksamhet tvungna att kontinuerligt beakta CO-

COM-begränsningarna, eftersom det i högteknologiprodukter som tillverkats i Finland ofta finns komponenter som importerats från COCOM-länderna eller som tillverkats med know-how från dessa länder. För att Finland skall få tillgång till dylika komponenter och anordningar samt tjänster i anslutning till dem förutsätts att det land som exporterar produkten kan försäkra sig om att den eller en tjänst som sammanhänger med den inte exporteras vidare till ett land som är föremål för exportbegränsningar.

COCOM-reglerna binder direkt de finska företagen genom de privaträttsliga avtal dessa har ingått. Då ett företag till Finland importerar produkter som omfattas av exportövervakningen förbinder det sig i allmänhet att inte exportera produkterna vidare. Dessutom iakttar de företag i COCOM-länderna som är i finsk ägo COCOM-reglerna enligt lagarna i det land där de är verksamma.

COCOM-länderna beviljar specialbehandling åt sådana länder vilkas exportövervakningssystem de anser stå på en tillräckligt hög nivå.

Hittills har Finland behandlats på bästa möjliga sätt av COCOM-länderna. Före detta Staterna har beviljat Finland s.k. GCT-allmänlicensbehandling, vilket innebär att det finska näringslivet import av högteknologiprodukter underlättas och att verksamhetsbetingelserna för den inhemska industrin därmed förbättras. Förutsättningen för att GCT-allmänlicensbehandlingen skall fortgå är att systemet med importintyg fungerar, att reexporten kontrolleras, att exportövervakningen också gäller produkter av inhemskt ursprung, att slutanvändaren av produkten dokumenteras tillräckligt klart och att ett effektivt verkställighetssystem svarar för exportövervakningen.

För närvarande stadgas om exportövervakningen i förordningen om kvantitativa begränsningar som tillämpas i landets utrikeshandel och i tullagen (573/78). När andra varor än sådana för vilka krävs exportlicens exporteras med stöd av 6 § i nämnda förordning krävs av exportören en godkänd exportkontrollanmälan. Enligt 11 § i förordningen skall exportkontrollanmälan avslås bl.a. om det finns skäl att misstänka att det är fråga om ootillåten reexport till tredje land. Med stöd av 5 § 7 punkten tullagen kan utförseln av en vara som levererats till Finland under återexportförbud förhindras. Gällande stadganden ger sålunda

möjlighet endast till mycket begränsad exportövervakning.

För att exportindustrins konkurrenskraft och tillgången till sådana produkter som i synnerhet industrin behöver i sin produktion och som baserar sig på högteknologi skall kunna garanteras har det blivit nödvändigt att ändra stadgandena om exportövervakningen.

På grund av vad som nu sagts föreslås att till lagen om tryggnad av landets utrikeshandel och ekonomiska tillväxt skall fogas en 3 a § med stadganden om under vilka förutsättningar exportlicens kan krävas vid varuexport. Dessa stadganden förbättrar i väsentlig grad licensverkets övervakningsmöjligheter.

Med lagändringen breddas de grunder med stöd av vilka utrikeshandeln kan begränsas.

2. Ärendets beredning

Ärendet har beretts i en arbetsgrupp för exportövervakning, där utrikesministeriet, handels- och industriministeriet, försvarsministeriet, tullstyrelsen, licensverket och skyddspolisens har varit representerade. Dessutom har Finlands Metall-, Maskin- och Elektrotekniska Industris Centralförbund hörts då ärendet bereddes.

3. Internationell jämförelse

Av övriga neutrala länder regleras exportövervakningen i Sverige med stöd av en förordning från år 1986 ("förordning om förbud mot viss utförsel") och med bestämmelser som tullen utfärdar med stöd av förordningen. I tullens bestämmelser förtecknas de produkter som är underkastade exportövervakning snävare än i COCOM:s produktlistor. Förordningen ses för närvarande över i avsikt att i den inbegripa en omfattande produktlista och dessutom slopa exportlicensieringen för COCOM-länderna och de länder som får GCT-allmänlicensbehandling. Övervakningen skall också omfatta i Sverige tillverkade produkter och svensk teknologi.

I Österrike stadgas om exportövervakning i utrikeshandelslagen. I den har i huvudsak förtecknats COCOM:s produktlista, och import av dessa produkter förutsätter importintyg. Reexport av produkter är möjlig endast med tillstånd av ursprungslandet, och för ex-

porten förutsätts alltid exporttillstånd. Export- och importtillstånden beviljas av ekonomiministeriet, och tullverket övervakar att bestämmelserna iakttas. Också i Österrike bereds en författningsändring i samband med exportövervakningen. Avsikten med den är främst att revidera den produktlista som finns i lagen så att den motsvarar COCOM:s lista.

I Schweiz har COCOM:s produktlista inbegripits i förordningen om export och transitering. Exportlicens förutsätts för närvarande endast i samband med reexport. En författningsändring bereds dock som bäst, och den kommer att bredda exportlicensieringen till att gälla också i Schweiz tillverkade produkter som finns på COCOM-listan.

Tillsvidare finns det inte något enhetligt exportövervakningssystem i den Europeiska Gemenskapen. Gemenskapens medlemsländer reglerar exportövervakningen nationellt. Det är dock synnerligen sannolikt att EG:s lagstiftning kommer att ersätta de nationella reglerna om

exportövervakningen. Regler kommer att täcka även COCOM-övervakningen.

4. Propositionens verkningar i fråga om organisation och personal

Propositionen kommer att öka arbetsbördan på licensverket i fråga om exportlicensieringen. De ökade uppgifterna kan dock skötas genom att de nuvarande personalresurserna omfördelas.

5. Propositionens ekonomiska verkningar

Propositionen har inga större verkningar på statens eller kommunernas ekonomi.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

3 a §. I 1 mom. nämns de situationer där genom förordning skall kunna begränsas exporten av de varor som ingår i COCOM-listan eller de tjänster som behövs vid tillverkningen och användningen av sådana.

Med stöd av 1 mom. 1 punkten skall de finska myndigheterna kunna begränsa exporten av sådana varor i COCOM-listan eller tjänster i anslutning till dem som har helt finskt ursprung eller som har importerats till Finland utan reexportbegränsningar eller reexportförbud. Förutsättningen skall vara att export kan riskera tillgången till högteknologi, d.v.s. de varor, tjänster, råvaror eller halvfabrikat som ingår i COCOM-listan. Begreppet tjänster skall i detta sammanhang förstås i vid bemärkelse, d.v.s. det omfattar bl.a. know-how-tjänster och dataprogramvaror.

Momentets 2 punkt skall gälla exportövervakningen av sådana varor och tjänster som uttryckligen har importerats med reexportbegränsningar eller reexportförbud. Med stöd av 5 § 7 punkten tullagen har utförseln av en vara

som levererats till Finland under återexportförbud kunnat förhindras, men mot reexport av en sådan vara har inte tillräckliga sanktioner funnits.

Den varu- och landsförteckning som finns som bilaga till förordningen om kvantitativa begränsningar som tillämpas i landets utrikeshandel skall med stöd av den föreslagna paragrafen ändras så att till bilagans IV del, där de varor förtecknats för vilka krävs exportlicens av licensverket för att de skall få exporteras, fogas de varor som hör till COCOM-listan. För att förordningen skall kunna ändras på detta sätt måste stadgandena enligt lagens 7 § utan dröjsmål meddelas riksdagens talman. De skall upphävas om riksdagen så beslutar.

Fullmaktssadgandet i 2 mom. skall ge statsrådet rätt att bestämma för vilka länder det inte behövs någon sådan exportlicens som avses i det föregående momentet. Statsrådet skall kunna befria exporten till länder som har ett tillräckligt exportövervakningssystem från den exportlicensiering som avses i 1 mom.

Till följd av COCOM-listans omfattning och de fortgående ändringarna i den är det författ-

ningstekniskt inte meningsfullt att ta in den i sin helhet i förordningen, där det för närvarande stadgas om produkter som är underkastade export- och importlicensiering. Om de produkter som avses i paragrafen skall, enligt vad som föreslås, stadgas rent allmänt i förordningen, varvid den också kommer att omfatta andra än COCOM-produkter. I paragrafens 3 mom. skall licensverket ges rätt att bestämma till vilken del exporten av de i förordningen nämnda produkterna förutsätter exportlicens. På detta sätt bl.a. kan ändringarna i COCOM-listan beaktas tillräckligt smidigt. Utvidgning av varuförteckningen skall dock ske förordningsvägen, och om detta skall riksdagen underrättas så som lagens 7 § stadgar.

Eftersom det vid prövningen av om exportlicens skall beviljas är nödvändigt att veta till vilket land produkten exporteras och vem som är den slutliga användaren, skall licensverket, enligt vad som föreslås, med stöd av lagrummet ha rätt att förplikta licenssökanden att lämna en redogörelse för detta. Som en sådan skall godkännas ett vederbörligt intyg som utfärdats i det slutliga bestämmelselandet, d.v.s. ett s.k. slutanvändarintyg.

2. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart den har antagits och blivit stadfäst.

För att de nu föreslagna stadgandena skall kunna tillämpas i samband med exportövervakningen måste ett statsrådsbeslut beredas om de länder för vilka exportlicens inte behövs. Förordningen bör ändras så att produkterna på COCOM-listan omfattas av exportlicensieringen. Dessutom bör licensverket vidta förberedande åtgärder för att ta i bruk en utvidgad exportövervakning.

3. Lagstiftningsordning

Lagförslaget bör behandlas i den ordning som stadgas i 67 § riksdagsordningen, eftersom förslaget gör det möjligt att genom förordning reglera frågor som ansluter sig till det egendomsskydd som garanteras medborgarna i 6 § regeringsformen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av lagen om tryggnad av landets utrikeshandel och ekonomiska tillväxt

I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet på det sätt som 67 § riksdagsordningen stadgar, fogas till lagen den 15 februari 1974 om tryggnad av landets utrikeshandel och ekonomiska tillväxt (157/74) en ny 3 a § som följer:

3 a §

Genom förordning kan exporten av varor eller av tjänster som behövs vid tillverkningen och användningen av sådana begränsas

1) för att tillgången till utländska varor och tjänster samt råvaror och halvfabrikat som är nödvändiga för den industriella verksamheten skall kunna garanteras, eller

2) då en vara eller tjänst har importerats till Finland med reexportbegränsningar eller reexportförbud.

Statsrådet kan bestämma de länder i fråga om vilka de i 1 mom. nämnda begränsningar inte skall tillämpas.

Licensverket kan meddela detaljerade föreskrifter om till vilka delar de produktgrupper som nämns i den förordning om vilken stadgas i 1 mom. omfattas av de i samma moment angivna begränsningarna. Licensverket kan förplikta licenssökanden att lämna en redogörelse för den slutliga användaren av en vara eller tjänst. Som redogörelse anses ett intyg

som utfärdats i det slutliga bestämmelselandet
för exporten (*slutanvändarintyg*).

Denna lag träder i kraft den
199 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen för-
utsätter får vidtas innan den träder i kraft.

Helsingfors den 6 mars 1992

Republikens President
MAUNO KOIVISTO

Minister *Pertti Salolainen*

